

מדוע לא יישם הצבא האדום את דוקטרינת "הקרב העמוק" ב-1941?

אף שהוגי דעות צבאיים של הצבא האדום יצרו כבר בשנות ה-20 של המאה הקודמת את דוקטרינת "הקרב העמוק", שנחשבת לרלוונטית גם עתה, בראשית המאה ה-21, הרי שבשלבם הראשונים למלחמת גרמניה-בריה"מ היו אלה דווקא הגרמנים שיישמו אותה. המאמר מונה כמה מהסיבות לכך שב-1941 לא היה הצבא האדום בשל ליישום "הקרב העמוק": החל ממחסור קריטי במשאיות ובנגמ"שים, דרך בעיות מבניות וכלה בעובדה שרוב המגויסים היו בלתי מיומנים בהפעלת כלי הנשק שעמדו לרשותם

ויקטור מנביץ'

משותפים לתיאוריית "הקרב העמוק" ולדוקטרינת FOIA של נאט"ו, אף ששיטת "Follow-On Forces Attack" פותחה כמעט 50 שנה מאוחר יותר (R. Simpkin, 1987, 43). גלנץ מצייין כי חשיבותה של תיאוריית "הקרב העמוק" היא בהיותה מפתח להבנה ולניתוח של פעולות מבריקות שביצע הצבא האדום בשנים 1944-1945, כגון מבצע "באגראטיון" בקיץ 1944 בבלארוס או המבצע במנצ'וריה בשנת 1945. חשיבות נוספת של תיאוריית הקרב העמוק היא בהיותה מקור להתפתחות המחשבה הסובייטית בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה (D. Glantz, 1988, 37, 157).

תהיה זאת טעות לומר שלתיאוריית "הקרב העמוק" היה גורל מר, המשותף להרבה תיאוריות או המצאות מתקדמות, שהוזנחו בארצות מוצאן וקודמו במקומות אחרים. תיאוריית "הקרב העמוק" פותחה על-ידי אנשים שעמדו בראש ההנהגה הצבאית של בריה"מ, דוגמת טוחצ'בסקי, אוברביץ', יגורוב ורבים אחרים. התיאוריה שימשה כבסיס הרעיוני למסמך בעל חשיבות עליונה בצבא האדום – "תקנון שדה" משנת 1936. אפילו

תיאוריית "הקרב עמוק", שפותחה בשנות ה-20 וה-30, היא "היהלום שבכתר" המחשבה הצבאית הסובייטית ומהווה תרומה משמעותית מאוד בהתפתחות המחשבה הצבאית העולמית במאה ה-20. חוקרים שונים מציינים כי תיאוריית "הקרב העמוק" מהווה במידה מסוימת בסיס רעיוני לדוקטרינות שפותחו בצבאות שונים במשך 50 השנים האחרונות.

בין היתר אפשר לציין את ההשפעה הגדולה של התיאוריה הזאת על פיתוח שיטות ההפעלה של הכוחות המ-מוכנים בצבא הגרמני בסוף

שנות ה-30. היו אלה השיטות שאיפשרו את ההישגים העצומים של צבא גרמניה בתקופה הראשונה של מלחמת העולם השנייה (M. Zakharov, 1965, 23).

סימפקיין מצביע על קווים

מבוא

מתמחה בגיאוגרפיה ובמדעי המדינה

איפשרו לממש את עקרונותיה של תיאוריית "הקרב העמוק" בשנים 1941-1942 והשגת ניצחון מהיר יותר במלחמה. לפי דעתי, הסיבות לכך קשורות בראש ובראשונה לעובדה, שב-1941 לא היה הצבא האדום כלי מתאים לניהול מלחמה על-פי עקרונות "הקרב העמוק". זאת למרות כל מאמציהם של שלטונות בריה"מ לבנות צבא מודרני ומצויד היטב. אפשר גם לומר שבריה"מ לא הייתה באותה עת מדינה שיכלה לנהל מלחמה לפי העקרונות האלה. עובדות שיכולות לחזק את הטענות האלה אציג בחלקה השני של העבודה הזאת.

תיאוריית "הקרב העמוק" ככיוון צפוי להתפתחות המחשבה הצבאית הסובייטית

דיון בכל נושא שקשור למחשבה הצבאית הסובייטית או לצבא הסובייטי באופן כללי אינו יכול להיות מנותק מהעובדה שמדור בר בצבא שנולד תוך כדי מלחמה, שבה הוטל עליו להגן על המהפכה הבול-שביקית ועל שלטון המפ-לגה הבולשביקית. אולם אף שהצבא הזה נולד תוך כדי מלחמת מגן, הרי משימתו הייתה - על-פי תפיסת המפלגה הבול-שביקית - "לשחרר" את העולם כולו ולשנות בו את הסדר החברתי. לפי התפיסה הזאת לכל מלחמה יש תוכן מעמדי, ולכן המפלגה היא שצריכה להיות אחראית באופן בלעדי על הכנת המדינה והצבא למלחמה. מאחר שעל-פי התפי-

סה הזאת כפוף הצבא למפלגה ולאידאולוגיה שלה, צריך היה לבנות מחדש את כל המנגנון הצבאי, משום שהמנגנון "הישן" נתפס כבלתי מתאים לבניית צבא מהפכני. התוצאה הראשונה של יישום הגישה הזאת הייתה מחסור חמור במומחים ובמפקדים בדרג הבינוני והבכיר. התוצאה השנייה, הקשורה לראשונה, הייתה היווצרותו של מחסור בצידוד בשל בעיות לוגיסטיקה (Zakharov, 1965, 4).

במהלך מלחמת האזרחים ברוסיה סבל הצבא האדום

חיסולה הפיזי של ההנהגה הצבאית של בריה"מ - לרבות המרשלים טוחצ'בסקי, בלוכר ויגורוב - בשנים 1937-1938, לא שינה הרבה בקשר לתפיסה של הקרב, של מבנה הכוחות ושל תפקודם.

"תקנון שדה 1939" לא שלל עקרונות שנכללו בתקנון 1936. ניתן לומר שבשנת 1941 היה הדרג הפיקודי הבכיר של הצבא האדום מורכב מאנשים שראו את עצמם מחויבים לשיטת "הקרב העמוק" ואפילו יישמו עקרונות אלו במלחמות המוגבלות שניהלה בריה"מ בשנים 1939-1940 נגד יפן במונגוליה ונגד פינלנד. גנרלים כמו ז'וקוב, רוקוסובסקי, מרצקוב ובגרמן, שעלו לצמרת הצבא כדי למלא חלל שנוצר לאחר ה"פוגרום" של השנים 1937-1938, היו בהחלט מודעים לעקרונות "הקרב העמוק", שנידונו בבית-הספר לפיקוד ולמטה על שם פרונזה משנות ה-20 המאוחרות. עקרונות

אלה קיבלו ביטוי מוחשי במסמך "הנחיות זמניות לניהול קרב עמוק", שיצא בפברואר 1933, וכמוכן ב"תקנון שדה 1936". כלומר, ב-1941 הייתה תיאוריית "הקרב העמוק" לא רק מוכרת בצבא האדום, אלא גם בסיס לניהול קרב ולארגון מבצעים בהיקף של ארמייה ושל חזית.

למרות כל האמור לעיל ולמרות היתרון הכמותי והאיכותי העצום בכלי נשק ובמספר החיילים ספג הצבא האדום תבוסה קשה לאחר ההתקפה הגרמנית בקיץ 1941.

אפילו בתנאים של מתקפת פתע על-ידי צבא גרמניה היה ברשותם של הגנרלים

הסובייטים - לפחות למראית עין - מערך כוחות גדול מאוד, שבאופן תיאורטי די היה בו כדי להביס כוחות גרמניים, במיוחד כאשר שני הצבאות היו "מצוידים" בתו"ל דומה.

כפי שצינתי קודם לכן, ניצחונותיו הגדולים של הצבא האדום בשנים 1944-1945 הם הוכחה בלתי מעורערת ליישום המוצלח של עקרונות "הקרב העמוק" על-ידי הצבא הסובייטי. מתבקשת איפוא השאלה מה היו הסיבות שלא

הצבא האדום בתרגיל

הסובייטים נשענו על מסת כוחות מסתערים, שנתמכו בארטילריה ובכוחות אוויר טקטיים

התקבלה ב־1929 התוכנית למיכון הצבא האדום. תוכנית החומש הראשונה הייתה הבסיס הכלכלי של המודרניזציה הצבאית.

ראוי לציין שבשנות ה־20 המאוחרות זכו לתשומת לב רבה תיאוריות קיצוניות למדי של פולר, של דואה ושל זקט, שהדגישו באופן מופרז את חשיבותם של כלי הנשק החדשים וסברו שהם עשויים לשנות לגמרי את אופן הלחימה בעתיד. מובן שהתיאוריות האלה השפיעו במידה לא מבוטלת גם על הנגדלים הסובייטים.

יש לזכור שהמחשבה הצבאית הסובייטית בשנות ה־30 הושפעה בצורה קיצונית גם מהנחיותיו של הדרג המדיני. ב"תקנון שדה" משנת 1936 נכתב שכל התקפה על בריה"מ תגרור תגובה מסיבית של הכוחות המזוינים הסובייטיים והעברת המלחמה לשטחי האויב. המטרה של המלחמה היא, כמובן, ניצחון מוחץ של בריה"מ.

תיאוריית "הקרב העמוק" בהחלט התאימה לתפיסת המלחמה שהייתה מקובלת על הדרג המדיני של בריה"מ. המחשבה הצבאית הסובייטית ראתה את המלחמה כמאבק בלתי מתפשר של צבאות המורכבים ממיליוני חיילים –

מאבק שמטרתו היא מיטוט כל המערך המלחמתי של האויב. לכן מאבק כזה אינו יכול להיות מלחמת בזק, אלא הוא חייב להיות מורכב משורה של מבצעים רציפים, המצטרפים יחד לכלל שלמות אסטרטגית.

צבאות מודרניים – כך גרסה החשיבה הצבאית הסובייטית – יוצרים חזית אסטרטגית רציפה, שנשענת באגפים על אזורים בלתי עבירים, כגון ים או גבול של מדינה נייטרלית. משמעות הדבר היא ששיטות הלחימה הישנות כבר אינן יעילות, ויש צורך לפתח שיטות חדשות של לחימה, המאפשרות להתגבר על כוח הגנה מודרני, הנהנה מכוח אש עצום. לפי התפיסה הזאת, המטרה העיקרית של הלחימה היא לא לאפשר לאויב ליצור חזית רציפה. את המטרה הזאת משיגים באמצעות ניהול לחימה מהירה, שבה נעשה שימוש יעיל בכל אמצעי הלחימה תוך הימנעות – בכל מחיר – ממלחמת עמדות. שיטת הלחימה שענתה לדרישות האלה היא הנחתת מהלומות בעלות עוצמה אדירה לכל עומק המערך של כוחות האויב. הנחתת מהלומות כאלה אפשרית רק על ידי היערכות מאורגנת בכל הדרגים של כל הכוחות המשתתפים בפעולה.

"קרב עמוק" כולל שלושה שלבים:

1. פריצה של קו ההגנה הטקטית של האויב באמצעות

ממחסור חמור באמצעי לחימה מכל הסוגים, ממחסור במפקדים ובחיילים מאומנים. יתר על כן, הצבא האדום אף לא נהנה ממרחב אחיד, אלא נלחם במספר חזיתות שהיו מרוחקות אלה מאלה, ואשר לא היה ביניהן כל קשר. התנאים הללו עודדו שימוש נרחב בתמרונים עמוקים וגרמו להיעלמותם של קווי חזית סטטיים וברורים, שהיו המאפיין העיקרי של הלחימה במלחמת העולם הראשונה.

הניסיון שנצבר במהלך מלחמת האזרחים בא לידי ביטוי בעבודותיו ובפועלו של פרוזה, שהיה שר ההגנה הסובייטי במחצית הראשונה של שנות ה־20. פרוזה היה חסיד של תמרון ושל התקפה וראה בהם את שיטת קרב היחידה שעשויה להביא את הניצחון. סיבה נוספת לתמיכתו באופן

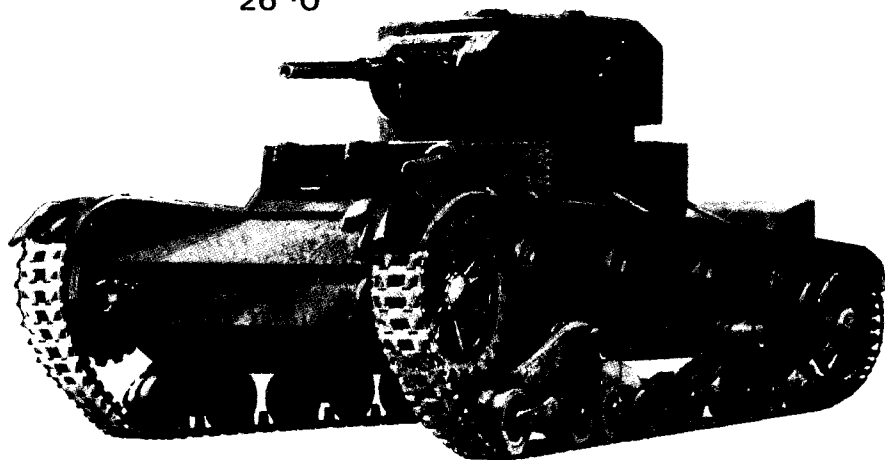
פעולה התקפי הייתה תפיסתו שיש בכך כדי לקזז את המחסור החמור בכלי נשק ובאמצעי הגנה אסטרטגיים. בעבודתו "על עקרונות האסטרטגיה של הצבא האדום", שאותה כתב ב־1922, הוא כותב כי הוא שולל נסיגה שאין לה קשר למבצע התקפי שיבוא בעקבותיה לציין (Frunze, 1922, 57). ראוי לציין שתפיסת ההתקפה כשיטת הקרב העדיפה בכל מצב לא השתנתה למעשה בצבא רוסיה מאז ועד היום.

המחשבה הצבאית הסובייטית ראתה את המלחמה כמאבק בלתי מתפשר של צבאות המורכבים ממיליוני חיילים – מאבק שמטרתו היא מיטוט כל המערך המלחמתי של האויב. לכן מאבק כזה אינו יכול להיות מלחמת בזק, אלא הוא חייב להיות מורכב משורה של מבצעים רציפים, המצטרפים יחד לכלל שלמות אסטרטגית

אחת העבודות החשובות ביותר שנכתבו בשנות ה־20 המוקדמות הייתה "מסע לעבר הוויסלה" של טוחצ'בסקי, שפורסמה ב־1923. בעבודה הזאת, שנכתבה בעקבות מלחמתה של בריה"מ נגד פולין ב־1920, נוסח לראשונה העיקרון, שבתנאים של מלחמה מודרנית אין אפשרות להביס את האויב במבצע אחד, ויש להשיג את התוצאה הזאת באמצעות שורה של מבצעים רציפים המתנהלים ללא הפסקות. התיאוריה הזאת נדונה מאוחר יותר בעבודותיהם של ורפולומייב וטריאנדפילוב. הם הגיעו למסקנה, שלמבצעים רציפים יש יתרון בהיותם שיטה המאפשרת לעבור ממטרה מוגבלת אחת לאחרת בלי לאבד את המטרה העיקרית. הם סברו שמבצע של ארמייה יכול להימשך שישה־שבעה ימים, ועומק המתקפה שלה יכול להיות להגיע עד 75-90 ק"מ, ואילו מבצע של חזית (שהיא אגד ארמיות) יכול להגיע עד לעומק של 200 ק"מ (Zakharov, 1965, 12).

סוגיית המבצעים הרציפים סללה למעשה את הדרך לתיאוריית "הקרב העמוק". בשנת 1929 יצא לאור הספר "אופיים של הצבאות המודרניים" של טריאנדפילוב, שהיה ראש אגף המבצעים במטה הכללי. ייחודו של הספר הזה הוא בכך שההכללות התיאורטיות נעשו בו על בסיס ניתוח מעשי של מצב כוחותיהן של בריה"מ ושל מדינות שכנות. במקביל

"טי-26"

12 אלף טנקים קלים מדגם "טי-26" יוצרו על-ידי בריה"מ בשנים 1931-1940. טנקים אלה היו חיקוי של "ויקרס 6" הבריטי

הסובייטים ידעו איזה סוג מלחמה מצפה להם והיו מודעים לשיטות הלחימה הנדרשות על מנת להשיג ניצחון (תיאוריית "הקרב העמוק").

למרות זאת, ב-15 באוקטובר, פחות מארבעה חודשים לאחר פרוץ המלחמה, עמדו הגרמנים בשערי מוסקווה.

הבעייתיות ביישומה של דוקטרינת "הקרב העמוק" בצבא האדום בשנות ה-30

הכנס ה-14 של המפלגה הקומוניסטית, שהתקיים ב-1930, הגדיר את מצבה הבינלאומי של בריה"מ כהתמודדות טוטלית עם העולם הקפיטליסטי, המכין מלחמה נגד בריה"מ (Zakharov, 1965, 18). הנחת העבודה הזאת דרשה פעילות נחרצת להכנת הצבא והמדינה למלחמה העתידית. לפיכך כל הצעדים שנקטה ההנהגה הסובייטית בשנות ה-30 אמורים היו לשפר את יכולת ההגנה של בריה"מ.

הצעד הראשון שנקט היה הגברת הריכוזיות בכלכלה - צעד שמנהיגי בריה"מ האמינו שייגביר את יעילותו של המשק ויאפשר להם להקצות יותר משאבים לצבא ולביטחון. אחת המטרות של התוכניות לפיתוח התעשייה הכבדה (ייצור פלדה, טרקטורים, מכונות וכו') בחומש הראשון והשני הייתה ליצור אי-תלות של בריה"מ בקניית נשק ממדינות זרות. כדי להשיג את המטרה הזאת קנתה בריה"מ במערב דגמים שונים של אמצעי לחימה מהמתקדמים ביותר והצליחה ליצור חיקויים סובייטיים שלהם. למשל, הטנק הסובייטי "טי-26" היה חיקוי של הטנק הבריטי "ויקרס 6", הטנק הסובייטי "טי-28" היה חיקוי של הטנק הבריטי "ויקרס 16", ה"טי-35" היה חיקוי של טנק ה"אינדיפנדנט" הבריטי, ואילו הטנקים הסובייטיים מסדרת "בייטי" היו מבוססים על הדגם של הטנק הבריטי "קריסטי".

התקפה משולבת של חי"ר ושל טנקים בסיוע מסיבי של חיל האוויר ושל הארטילריה.

2. הפיכתה של ההצלחה הטקטית להצלחה אופרטיבית על-ידי הזרמת כוחות גדולים של טנקים ושל חי"ר ממוכן לתוך הפרצה שנוצרה בקו ההגנה של האויב. הכוחות שמוזרמים פנימה פועלים לפירורה של הגנת האויב.

3. השמדה סופית של כוחות אויב שהיו היעד של המבצע והתארגנות למבצע חדש.

השלב הראשון הוא כמובן הכרחי להצלחתו של כל מבצע. אבל מהותו של "הקרב העמוק"

היא בכך שחיל האוויר והארטילריה פועלים בו זמנית על מנת לפגוע בכל העומק של מערך האויב כדי לנתק את הקשר בין היחידות השונות. זהו, בעצם, החידוש הגדול של "הקרב העמוק", והוא מחליף את העיקרון ששלט במלחמת העולם הראשונה, ולפיו מנסה כל צד להדוף את קו ההגנה של יריבו פנימה.

מערך הכוחות המשתתפים במבצע צריך לכלול שני דרגים:

1. דרג הפריצה המורכב מחי"ר (גיסות חי"ר מתוגברים).
 2. דרג "מנצל הצלחה", המורכב מיחידות שריון, חי"ר ממוכן, וצנחנים. (כאשר נהגתה דוקטרינת "הקרב העמוק" עדיין דובר גם על יחידות פרשים).
- הכוחות האלה צריכים להיות מאורגנים ב"ארמיות פריצה". תנאי הכרחי להצלחתו של "הקרב העמוק" הוא השליטה באוויר, שנועדה לאפשר את ניתוק איזור הקרבות מהעורף של האויב - מה שאינו מאפשר לו לתגבר את כוחותיו.

"הקרב העמוק" זכה בשנות ה-30 לתשומת לב רבה בתוכניות הלימוד באקדמיות של המטה הכללי ובאקדמיה על שם מ' פרונוזה (Zakharov, 1965, 21). הנושא הזה הוזנח במידה מסוימת לאחר החיסולים בצמרת הצבא האדום ב-1937, אך ההתעניינות בו שבה והתעוררה ב-1940, אחרי הצלחות הצבא הגרמני בצרפת. דגש מיוחד שם הצבא האדום על פריצת קווי ההגנה מבוצרים. הייתה זו תוצאה ישירה של ניסיון מר שצבר הצבא האדום במלחמה נגד פינלנד (Zakharov, 1965, 23).

את כל הנאמר לעיל אפשר לסכם בכך שבקיץ 1941 עמד לרשות מפקדי הצבא האדום כוח אדיר, שהיה מצויד היטב בכלי נשק מודרניים מכל הסוגים. יתר על כן, הגנרלים

ההישגים של התעשייה הסובייטית בתחום הייצור של כלי נשק היו אדירים: מ-1930 ועד 1939 גדל מספר הטנקים פי 43 והגיע ל-22 אלף; מספר המטוסים גדל פי 6.5; מספר התותחים נגד טנקים גדל פי 70, ומספר התותחים הכבדים גדל פי 7. שיעור המיכון של הצבא הגיע לרמה של 13 כ"ס לחייל (Zakharov, 1965, 21). אבל למרות המספרים המרשימים האלה לא היה הצבא האדום מסוגל, לפי דעתו, לנהל ב-1941 מלחמה לפי העקרונות של מפקדיו. אחת הסיבות לאי-יכולתו של הצבא האדום לנהל לחימה ממוכנת היה מחסור במספר סוגים של ציוד חיוני.

הגורם העיקרי למחסור הזה היה ריכוזיות היתר של הכלכלה בבריה"מ – ריכוזיות שבעיני ראשי המדינה דווקא נתפסה כיתרון גדול. ריכוז המאמץ בענף מסוים של התעשייה גרר באופן בלתי נמנע הזנחה בענפים אחרים. מצב כזה לא ניתן היה לשפר באמצעות יוזמה של יצרנים עצמיים – כפי שהיה קורה במדינות המערב – שכן בבריה"מ לא היו בנמצא יצרנים עצמאיים.

אחת מנקודות התורפה של הצבא האדום הייתה מחסור חמור במשאיות. בחיבורו "שאלות חדשות על המלחמה" ("Novue voprosyi voinyi"),

שנכתב ב-1932, כותב טוחצ'בסקי, כי דוקטרינת "הקרב העמוק" מחייבת להעמיק את המבצע בהתאם לרוחב החזית המיועדת לפריצה (Tukhachevskii, 1932, 127).

על המשמעות החמורה של המחסור במשאיות אפשר ללמוד מעבודתו של טריאנדפילוב "אופן הפעולה של צבאות מודרניים", שבחן את נושא הארגון והניהול של מבצעים צבאיים בהיקף של ארמייה ושל חזית. ספרו של טריאנדפילוב אומנם נכתב ב-1929, אך ההערכות הכלולות בו לא איבדו מתוקפן – ברובן הגדול – גם ב-1941.

אחת המסקנות החשובות ביותר שהסיק טריאנדפילוב הייתה כי צבא מודרני, השואף לבצע התקפות עמוקות במסגרת מבצעים רציפים, חייב לבסס את מערך ההספקה שלו אך ורק על תחבורה ממונעת, כלומר משאיות. המסקנה הזאת מתחזקת שבעתיים בתנאים של מזרח אירופה ושל בריה"מ, שלרשותן עמדה רשת דלילה בלבד של מסילות ברזל (Triandafilov, 1929, 326-328).

יתר על כן, טריאנדפילוב גם הדגיש כי כל מערך ההספקה ברמות הנמוכות יותר חייב להיות מבוסס על משאיות. בהנחה שאורך קווי ההספקה של ארמייה הוא כ-100 ק"מ, העריך טריאנדפילוב שיש צורך ב-4,000 משאיות (של 1929) כדי לתחזקה.

אבל טריאנדפילוב מציין שעומק פעולה של 150-250 ק"מ לא יספיק אפילו לתנאי מלחמה אפשריים נגד פולין. הוא

מדגיש שכדי לגרום לקריסת חזית אויב ברוחב 300-400 ק"מ יש לבצע התקפה בעומק של 350-400 ק"מ. מאחר שמצבן של מסילות הברזל אינו מאפשר עומק פעולה כזה, כותב טריאנדפילוב שיש צורך לפתור את בעיית ההספקה באמצעות משאיות (Triandafilov, 1929, 330). לפי חישוביו, על מנת להשיג כושר פעולה בעומק הדרוש (300-400 ק"מ) נזדקקת ארמייה אחת ל-15 אלף משאיות. זאת בהתאם לסטנדרטים של 1929. חשוב להדגיש, כי המשאיות של 1941 כבר עלו על אלה של 1929, אך גם הצרכים של ארמייה גדלו מאוד באותה תקופה.

ב-1941 היו בצבא האדום 14 ארמיות. כדי לארגן אספקה שוטפת לכולן הן נזקקו איפוא ל-200 אלף משאיות לכל הפחות. המספר הזה אינו כולל את המשאיות שנמצאו ביחידות החי"ר הממוכן או כאמצעי גרירה (ביחידות ארטילריה). לפי התקנים של

1941 היו בדיוויזיה ממוכנת סובייטית 11,650 חיילים, ואילו בדיוויזיית שריון היו 11,343 חיילים (Glantz, 1988, 94). לפי חישוב גס ביותר נדרשו כ-500 משאיות כדי לספק ניידות לכל אחת מהדיוויזיות האלה. בצבא האדום היו בקיץ 1941 9 גייסות ממוכנים ועוד 20 גייסות

בשלבם שונים של הקמה. כל גיס היה מורכב משתי דיוויזיות שריון ומדיוויזיה ממוכנת אחת. הקמתן של היחידות האלה דרשה עוד 43-44 אלף משאיות. מדברים אלה עולה שהצבא האדום נזקק לכל הפחות ל-250 אלף משאיות. וגם המספר הזה נראה קטן מדי.

מולר-הילברנד מציין בעבודתו 1933-1945 Das Heer, כי צבא גרמניה פתח במלחמה נגד בריה"מ ב-1941, כאשר ברשותו 500 אלף משאיות, וכמות זו התגלתה כלא מספקת (Muller-Hillebrand, 1976, Vol. 3, 19).

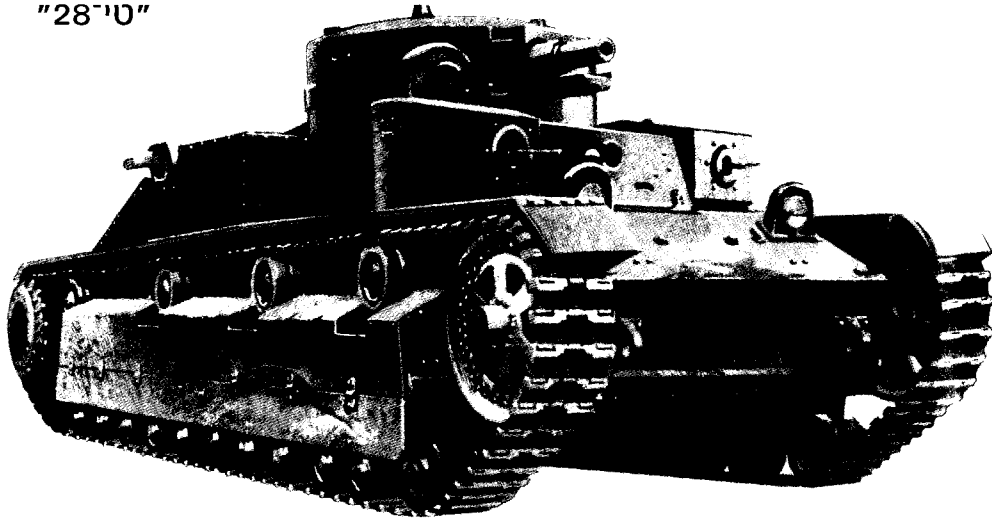
בשנים 1931-1940 ייצרה בריה"מ 1,007,250 משאיות (The Big Soviet Encyclopedia vol. 1, 153). משך החיים של משאית ברוסיה עומד כיום על חמש-שש שנים בממוצע, ואין זה סביר להניח שבשנות ה-30 הוא היה ארוך יותר – הן בגלל האיכות הירודה של המשאיות והן בגלל איכותם הירודה של הכבישים. יתר על כן, לא כל המשאיות שיוצרו הופנו לצבא. חלק לא מבוטל מהן הועמד לרשות המשק האזרחי.

מהנתונים האלה עולה בבירור שב-22 ביוני 1941 לא היו לצבא האדום די משאיות על מנת לנהל מלחמה לפי עקרונותיו של "הקרב העמוק". אחד העקרונות הבסיסיים של התיאוריה הזאת קובע שמהירות התקדמותו של הצבא התוקף חייבת להיות גדולה יותר ממהירות תנועתו של הצד המתגונן. נכונותו של העיקרון הזה הוכחה בקרבות של קיץ 1941, כאשר במשך ארבעה חדשים הצליח הצבא הגרמני

את חוסר יכולתן של יחידות הצבא האדום לבצע משימות ברוחה של דוקטרינת "הקרב העמוק" אין לייחס רק למחסור בסוגים שונים של ציוד, אלא גם למבנה פגום של היחידות עצמן

כנגמ"ש או כרכב סיור. בארה"ב היו הזחל"מים "אם-2" ו"אם-3" מוכנים לייצור סדרתי. בגרמניה היו בשימוש זחל"מים מדגם Sd Kfz 251 – גם אם לא במספרים גדולים – בדיוויזיות חי"ד ממוכן כבר ב־1940 (Etterlin, 1969, 156). יש לציין שכל הכלים האלה ענו על הדרישה העיקרית שעמדה בפני המתכננים – לספק לחיל הרגלים כלי, המאפשר לנהל קרב בצמוד לטנקים ולהתקדם במהירות שלהם. ראוי להזכיר שהזחל"ם מדגם "אם-2" עדיין מצוי בשימושם של צבאות אחדים בעולם – ובהם צה"ל – והדגם Sd Kfz 251 היה בשירות הצבא הצ'כוסלובקי לפחות עד אמצע שנות ה־70.

"טי-28"

ה"טי-28" היה הטנק הסובייטי הראשון שהוגדר כטנק בינוני. הוא נכנס לשירות בשנת 1933 והיה חיקוי של הטנק הבריטי "ויקרס 16"

ברור שבהעדר כלים כאלה קשה מאוד להתייחס ליחידות החי"ר של הדיוויזיות הממוכנות של הצבא האדום כאל יחידות חי"ר ממוכן לפי הדרישות של 1941. למעשה, לא היה החי"ר הממוכן הסובייטי כוח קרבי שווה ערך ליחידות חי"ר ממוכן של הצבא הגרמני. הבעיה הזאת נפתרה באופן חלקי באמצעות הסיוע האמריקני. במשך המלחמה קיבלה בריה"מ מארה"ב 13 אלף זחל"מים מדגמים שונים.

אבל את חוסר יכולתן של יחידות הצבא האדום לבצע משימות ברוחה של דוקטרינת "הקרב העמוק" אין לייחס רק למחסור בסוגים שונים של ציוד, אלא גם למבנה פגום של היחידות עצמן.

בספרו Soviet Military Operational Art מציג גלנץ את המבנה של הסוגים העיקריים של יחידות הצבא האדום (Glantz, 1988, 94-97).

להשמיד את הצבא הסדיר של בריה"מ באמצעות שורה של מבצעים עמוקים.

המחסור במשאיות לא נפתר גם בשנים 1941-1942. התעשייה הסובייטית לא הצליחה לייצר די משאיות גם באותן שנים, וזו הייתה אחת הסיבות לבעיות הלוגיסטיקה החמורות שמהן סבל הצבא האדום באותה עת. במשך כל ארבע שנות המלחמה הייתה בריה"מ תלויה בסיוע הצבאי מארה"ב ומבריטניה, ומשאיות היו חלק משמעותי מאוד מהסיוע הזה. רק מארה"ב קיבלה בריה"מ בשנים 1941-1945 427,284 משאיות.

קושי נוסף ביישום עקרונותיו של "הקרב העמוק" קשור גם הוא למש-איות, אבל בהקשר הטקטי. בשימושן 30 שימשו המשאיות כאמצעי הניוד העיקרי של החי"ר הסובייטי הממוכן. סביר להניח שבתנאי השטח הקשים של מזרח אירופה בכלל ושל רוסיה בפרט היה קשה מאוד – ולעיתים קרובות אף בלתי אפשרי – להשתמש במשאיות שלא על כבישים. לכן נאלצו יחידות החי"ר הממוכן של הצבא האדום להילחם בעיקר כחי"ר רגיל. מכאן שיכולתן של היחידות האלה להשתתף בניצול הצלחה שהושגה על-ידי כוחות השריון ויכולתן להשתלב בקרב ולשמור על קצב התנועה של הטנקים לא ענו לדרישותיה של תיאוריית "הקרב העמוק".

הכלכלה הריכוזית מנעה כל אפשרות שגורם פרטי כלשהו יבצע על דעת עצמו עבודות מחקר ופיתוח בתחום של רכב חי"ר משוריין בעל עבירות משופרת. מאחר שהממסד לא גילה עניין בנושא הזה, לא הצליחה בריה"מ לייצר רכב חי"ר משוריין לא רק לפני מלחמת העולם השנייה, אלא גם במהלכה. יתר על כן, אפילו הדגמים של שנות ה־50 המוקדמות היו וריאציות שונות של נגמ"שים אמריקניים. באנגליה, בארה"ב ובגרמניה עלה הנושא של רכב חי"ר משוריין לסדר היום כבר בסוף שנות ה־30. ב־1940 עמד לרשות הבריטים ה"ברן קריאר" ("נושא ברן"), שהופעל

המבנה של יחידות השריון הסובייטיות ב־1938 וב־1940

גיס טנקים ב־1938

2 חטיבות טנקים ("בי־טי"). כל חטיבה כללה:

4 גדודי טנקים

גדוד סיור

גדוד של חי"ר ממונע

חטיבת חי"ר

גדוד סיור

גדוד קשר

עוצמה כוללת: 12,710 אנשים, 560 טנקים, 118 תותחים

חטיבת טנקים קלים ב־1938

4 גדודי טנקים (בכל גדוד 54 טנקים מדגם "בי־טי" ו"טי־26" וכן 6 תותחים מתנייעים בקוטר 76 מ"מ)

גדוד חי"ר ממונע

גדוד סיור

עוצמה כוללת: 216 טנקים, 24 תותחים מתנייעים

חטיבת טנקים כבדים ב־1938

4 גדודי טנקים (בכל גדוד 31 טנקי "טי־28" ו"טי־35" ו־6 תותחים מתנייעים בקוטר 76 מ"מ)

גדוד חי"ר ממונע

גדוד סיור

עוצמה כוללת: 124 טנקים, 24 תותחים מתנייעים

דיוויזיה ממונעת ב־1940

2 גדודי חי"ר ממונע

גדוד טנקים

גדוד ארטילריה

גדוד נ"מ

גדוד נ"ט

גדוד סיור

גדוד קשר

גדוד הנדסה

יחידות הספקה

עוצמה כוללת:

11,650 אנשים

275 טנקים

98 תותחים ומרגמות

49 כלי רכב משוריינים

דיוויזיית חי"ר ממונע ב־1940

3 גדודי חי"ר ממונע

גדוד טנקים

גדוד ארטילריה

גדוד נ"מ

גדוד נ"ט

גדוד סיור

יחידות הספקה

עוצמה כוללת:

10,000 אנשים

37 טנקים

209 תותחים ומרגמות

חטיבת טנקים קלים ב־1940

4 גדודי טנקים

גדוד חי"ר ממונע

גדוד סיור

עוצמה כוללת:

258 טנקים (מדגמי "בי־טי" ו"טי־26")

חטיבת טנקים כבדים ב־1940

4 גדודי טנקים

גדוד חי"ר ממונע

גדוד סיור

עוצמה כוללת:

156 טנקים ("טי־28" ו"טי־35")

כוחות ממוכנים בשנים 1940-1941

גיס ממוכן ב־1940

2 דיוויזיות טנקים

דיוויזיה ממונעת

גדוד אופנועים

גדוד קשר

גדוד הנדסה ממונע

יחידת תיאום לחיל האוויר

עוצמה כוללת:

37,200 אנשים

1,108 טנקים

גיס ממוכן ב־1941

(אותו מבנה כמו ב־1940)

עוצמה כוללת:

36,080 אנשים

1,031 טנקים (420 טנקים מדגמי

"טי־34", 126 מדגם "קיי־וי")

דיוויזיית טנקים ב־1940

2 גדודי טנקים

גדוד חי"ר ממונע

גדוד ארטילריה

גדוד נ"מ

גדוד נ"ט

גדוד קשר

גדוד סיור

גדוד גישור

עוצמה כוללת:

11,343 אנשים

413 טנקים

דיוויזיית טנקים ב־1941

(אותו מבנה כמו ב־1940)

עוצמה כוללת:

10,940 אנשים

375 טנקים

הוכללו באותה השנה בתקן של גיס שריון שתי פלוגות חימוש.

גיס טנקים - יולי 1942

- 3 חטיבות טנקים
- חטיבת חי"ר ממונע
- סוללת מרגמות
- גדוד מרגמות של הגוורדייה (8 "ביאם-13")
- גדוד אופנועים
- גדוד משוריין
- פלוגת תובלה
- פלוגת הנדסה קרבית
- 2 פלוגות חימוש
- כוח אדם: 7,800 איש
- ציוד: 168 טנקים
- 98 תותחים/מרגמות (Glantz, 1988, 106)

יש לשים לב לכך שמספר הטנקים בגיס שריון סובייטי ב-1942 קטן יותר לא רק בהשוואה למספר הטנקים בדיוויזיית שריון של 1941, אלא גם לעומת מספר הטנקים בדיוויזיה ממוכנת של 1941.

בספרו "אופיים של הצבאות המודרניים" דן טריאנדפילוב כבר ב-1929 בבעיה של שמירת הכושר הקרבי של היחידות השונות. טריאנדפילוב מציין שבהשוואה לשנים 1913-1914 התחזק מאוד כוח האש של החי"ר, ולכן השתפר כושר העמידות של ההגנה. מסקנתו הייתה שכל התקפה עתידית תעלה באבדות רבות יותר מאלה שהיו בשנים הראשונות של מלחמת העולם הראשונה. את שיעור האבדות ביחידות הדרג הראשון במקרה של מלחמה חדשה הוא העריך בסדר גודל של 12%-20%.

בהמשך כותב טריאנדפילוב, כי בעוד שב-1914 נחשבו אבדות בסדר גודל של 20%-30% מכלל כוחה של יחידת חי"ר ל"נסבלות" ולא גרמו לאובדן מלא של הכושר הקרבי שלה, הרי ביחידות חי"ר מודרניות יש מספר גדול יותר של כלי נשק מסוגים שונים, ולכן די באובדנם של אנשים לא רבים, יחסית, כדי לפגוע קשות בכוח האש שלה ובכך גם בכושרה הקרבי. דוגמה לטענה הזאת מביא טריאנדפילוב מהתקפות הצבא הגרמני בשלהי מלחמת העולם הראשונה - באביב 1918 - בחזית המערבית. דיוויזיות חי"ר גרמניות, שאיבדו 20% מכוח האדם שלהן, איבדו למעשה את כושר הלחימה. טריאנדפילוב כותב שבעתיד יהיה זה חיוני לכלול בכל דיוויזיית חי"ר גדוד עתודה, כדי שאפשר יהיה לשמור על כושרן הקרבי של הדיוויזיות האלה לכל אורכו של מבצע - גם בשלבי המאוחרים (Triandafilov, 1929, 319). הצבא האדום לא יישם את ההמלצה הזאת, וב-1941 לא היו גדודי עתודה בדיוויזיות החי"ר הסובייטיות.

ביחידות האלה, שפורטו לעיל, מופיעות פלוגות החימוש רק ברמת החטיבה והדיוויזיה. במצב כזה ברור שכל תיקון, שאינו יכול להיעשות על-ידי צוות הטנק, המשאית, השריונית וכד', חייב להיעשות ברמת החטיבה, הדיוויזיה, הארמייה, החזית או במפעלים עצמם. משמעות הדבר: כל פגיעה (או תקלה) בטנק (או במשאית או בנגמ"ש) הופכת לקטלנית ומוציאה את הכלי מכלל פעולה לזמן ארוך, יחסית. ב-1941 לא השתנה המבנה הלקוי הזה של היחידות הסובייטיות. בספרו Das Heer 1933-1945 סוקר מולר-הילברנד את המבנה יחידות השריון בצבא גרמניה. באשר ליחידות החימוש, הוא כותב שחוליית חימוש הייתה בכל פלוגה, מחלקת חימוש בכל גדוד ופלוגת חימוש בכל חטיבה. מבנה זה או דומה לו מקובל כיום ברוב צבאות העולם. ארגון כזה של יחידות חימוש מאפשר לתקן במקום - בתנאי שדה - את מרבית הפגיעות והתקלות. התוצאה: במשך כל שנות המלחמה נשלחו לתיקונים במפעלים בגרמניה רק 5% מהטנקים שנפגעו. כל הפגיעות והתקלות האחרות טופלו על-ידי היחידות עצמן. כדי להמחיש את דבריו מביא מולר-הילברנד את הנתון הבא: מאוקטובר 1943 ועד ינואר 1944 תוקנו ביחידות עצמן בתנאי שדה 10,259 טנקים, ורק 603 טנקים תוקנו בגרמניה (Muller-Hillebrand, 1976, 346). מאחר שבאותה תקופה היו בחזית המזרחית כ-4,000 טנקים גרמניים, הרי ברור שכל טנק "ביקר" ביחידת חימוש פעם בחדש בממוצע.

ב-4 בספטמבר 1941, לאחר חודשיים וחצי של לחימה אינטנסיבית, יצאו מכלל שימוש באופן שלא ניתן היה לתקנם כ-30% מהטנקים שבארבע ארמיות השריון הגרמניות. עוד כ-23% מהטנקים היו בתיקון. ברור שללא מערך זה של יחידות חימוש, היו רבים מהטנקים שבתיקון מצטרפים לרשימת הטנקים האבודים (Muller-Hillebrand, 1976, 269-270). לעומת זאת מצבן של היחידות הממוכנות של הצבא האדום היה קטסטרופלי כתוצאה מהמחסור ביחידות חימוש בדיוויזיות ומאיי-היכולת לתקן במקום את רוב התקלות - בעיה שהחמירה בקרבות ההגנה והנסיגה. טנק פגוע, שלא תוקן במקום במהלך קרב נסיגה, כבר לא תוקן כלל והפך בתוך זמן קצר לשלל של הצבא הגרמני. ראוי לציין שהגרמנים הקימו דיוויזיית שריון שהייתה מבוססת על טנקי שלל סובייטיים מדגם "טי-34" ובנו עבודה מערך תחזוקה (Muller-Hillebrand, 1976, 164). גם צבאות רומניה ופינלנד השתמשו בטנקי שלל סובייטיים, אבל בעיקר בדגמים מסדרת "בי-טי".

חשוב להדגיש שגם במקרה של התקפה סובייטית גרם המחסור במערך חימוש יעיל ביחידות הממוכנות לאובדן בלתי מוצדק של טנקים ובכך גם לאובדן כושר קרבי. מערך חימוש הוא הכרחי, אם רוצים להימנע ממצב שבו כלי המלחמה הם לשימוש חד-פעמי בלבד. שינוי בתחום הזה התרחש בצבא האדום רק ב-1942. על סמך הלקחים שהוסקו

לעומת זאת אימץ צבא גרמניה את הרעיון הזה, וב־1941 כללה כל דיוויזיית חי"ר גרמנית – על־פי התקן – גודל עתודה (Muller-Hillebrand, 1976, 16). ראוי להדגיש שגדודים אלה אורגנו במיוחד לקראת הפלישה לבריה"מ, שכן המטה הכללי של גרמניה צפה מראש שהלחימה בחזית המזרחית תלווה באבדות קשות.

עד כה צוינו המחסור במשאיות ובנגמ"שים ובעיות מבניות כגורמים שהקשו מאוד על הצבא האדום להילחם ב־1941 בהתאם לעקרונותיה של תיאוריית "הקרב העמוק". הן על המחסור בצידוד והן על הבעיות המבניות הצליחו הסובייטים להתגבר במידה זו או אחרת במהלך המלחמה. אבל היו גורמים נוספים שהקשו על הצבא האדום לנהל מלחמה מודרנית – גורמים שאינם קשורים דווקא לצבא, אלא לאופיה של החברה הסובייטית. בהקשר הזה יש להזכיר בראש ובראשונה את בעיית המשמעת.

בסוף שנות ה־30 היו 83% מהחיילים בצבא האדום כפריים, שהמוטיבציה שלהם לשרת הייתה ירודה ביותר. הסיבה לכך ברורה: מדיניות הקולקטיביזציה של השנים 1929–1931 והרעב הכבד שיזמו השלטונות הסובייטיים ב־1933 (Liddel Hart, 1956, 63).

יתר על כן, הטיהורים הגדולים בצבא האדום, שהחלו בשנים 1937–1938, פגעו קשות ביחסי האמון בין החיילים, המפקדים והקצינים בכל הרמות. ברור שבאווירה של הלשנה ושל פחד די קשה לשמור על רמת משמעת מינימלית, לנהל צבא כראוי ולשמור על רמת אימונים טובה. ואם לא די בבעיית המשמעת של חיילי הצבא האדום, הרי שיעור האנאלפביתיות

בקרבים היה גבוה מאוד. רבים מהמתגייסים אפילו לא שלטו בשפה הרוסית ברמה הנדרשת. ב־1987 לא שלטו בשפה הרוסית ברמה הנדרשת כ־40% מהמתגייסים. קשה להאמין שהמצב היה טוב יותר ב־1941.

ההשלכות של המצב הזה ברורות: בספרו Tank Warfare כותב סימפקין שחייב להיות שיווי משקל מסוים בין מורכבות הנשק לבין רמת הידע הטכני של מפעיליו כדי להגיע למימוש אופטימלי של כל יכולות הנשק (Simpkin, 1979, 151). הפער בין מורכבות הנשק לבין רמתם של חיילי הצבא האדום היה גדול למדי.

בצבא האדום של שנות ה־30 מצאו פתרון לבעיית הטנקיסטים האנאלפביתים: קבעו שהנהג יהיה גם מפקד הטנק (Simpkin, 1988, 129). אחת הסיבות העיקריות לכך היא העובדה שלעיתים קרובות היה הנהג היחיד מכל אנשי הצוות שידע קרוא וכתוב. כל איש שריון בוודאי יסכים איתי,

שאי־אפשר לנהל את הקרב מתא הנהג.

חלוקת התפקידים הזאת גם מצביעה על אי־הבנה חמורה של תפקיד הטנק בקרב. אבות התיאוריה של "הקרב העמוק" ראו בטנקים כלי לפריצה "פיזית" של הגנת האויב. למשל, בספרו "התפתחות כלי הנשק ושיטות הלחימה" כתב טוחצ'בסקי שצריך להגדיל את מספר הטנקים בשדה הקרב על מנת להעלות את הסיכויים לפרוץ את קו ההגנה של האויב. טוחצ'בסקי הדגיש ש"הטנק הוא חסר אונים נגד תותח נ"ט בטווח שמעל 300 מטרים, אבל בטווח קצר הופך הטנק להיות מסוכן אפילו לתותחים נ"ט" (Tukhachevskii, 1937, 115).

במקום אחר באותו ספר כתב טוחצ'בסקי שיש צורך להגדיל את קוטר התותחים של הטנקים עד 76 מ"מ על מנת לתת לטנקים פיצוי על אי־הדיוק של אש תותחיהם בקרב נגד תותחים נ"ט.

התמונה שמתקבלת איפוא היא, לפי דעתי, חמורה מאוד. הגישה בצבא האדום להכנת צוותי הטנקים למלחמה לא עמדה בדרישות הזמן. גנרלים סובייטים הניחו מראש שהטנקיסטים שלהם אינם יודעים לירות, לא יידעו לירות וגם אינם צריכים לדעת לירות. עם פרוץ המלחמה התברר שלא זו בלבד שאין הם יודעים לירות, גם לנהוג ולארגן שיתוף פעולה עם חי"ר אין הם יודעים.

חוסר המיומנות של חיילי השריון בצבא האדום היה אחת

הסיבות העיקריות להצלחות

הגרמנים. בספרו How Russia

Makes War מצטט גרטהוף את

גנרל גלדר, שכתב ביומנו ב־

12.7.1941, אחרי ביקור בחזית,

שנהגים רוסים (מפקדים) אינם

מאומנים במידה מספקת,

הצוותים אינם מתפקדים תחת אש, וחוסר מיומנותם גורם

לפריסת רבות של זחלים. גרטהוף מציין שבחילות אחרים

של הצבא האדום המצב לא היה יותר טוב (Garthoff, 1954, 284).

מכלול הסיבות האלה גרם לכך שב־1941 לא היה הצבא

האדום כשיר לנהל מלחמה מודרנית ופיגר מאוד אחרי

צבאות גרמניה, אנגליה וארצות־הברית.

סיכום

הסיבות שהוזכרו לעיל – חלקן אובייקטיביות, הקשורות

למצבה של בריה"מ וחלקן סובייקטיביות, שניתן היה

להתגבר עליהן – מחזקות את טענתי, שב־1941 לא יכול היה

הצבא האדום לנהל מלחמה על־פי עקרונות "הקרב העמוק".

גודלו הפנטסטי של הצבא והנשק המצוין שעמד לרשותו

הפכו להיות חסרי משמעות בתנאים של ליקויים מבניים ושל

בצבא האדום של שנות ה־30 מצאו פתרון לבעיית הטנקיסטים האנאלפביתים: קבעו שהנהג יהיה גם מפקד הטנק

חוסר מיומנות.

יש המייחסים את הצלחת הגרמנים לעובדה שהם תקפו ראשונים – ובהפתעה מוחלטת – וטוענים שפני המלחמה היו שונים לחלוטין, אילו היו הסובייטים תוקפים ראשונים. לדעתי, כושרו של הצבא האדום היה כה ירוד ב־1941, עד כי

גם אילו תקף ראשון את הגרמנים, התוצאות לא היו שונות בהרבה. אם מכונת המלחמה הסובייטית התפרקה כמו גדר רקובה בקרבות הגנה, אין זה סביר להניח שהיא הייתה מתפקדת טוב יותר בהתקפה.

מי שמפקק בקביעה הזאת מוזמן לעיין בתולדותיה של מלחמת בריה"מ־פינלנד בחורף 1939-1940. במלחמה הזאת היו אלה הרוסים שתקפו ראשונים, ולמרות זאת הם נחלו תבוסות משפילות מידי צבא קטן בהרבה. המלחמה נגד פינלנד חשפה הרבה מחולשותיו של הצבא האדום, שהוזכרו במאמר הזה. לא מעט גנרלים סובייטים הבינו במהלך המלחמה נגד פינלנד, שהם מפקדים למעשה על צבא שאיבד את כושר הלחימה שלו. התירוץ הקלוש, שתפקודו הירוד של הצבא האדום נבע מתנאי החורף הקשים, נולד בשלב מאוחר יותר. אפשר לחשוב שבצידו הפיני של קו החזית שרר קיץ חמים.

כאמור, מפקדים סובייטים רבים היו מודעים למצבו הירוד של הכוח שעליו פיקדו, כפי שניתן ללמוד מפקודה מספר 120 של הקומיסר העליון לענייני הגנה, מרשל טימושנקו, מה־16 במאי 1941:

1. אימונו של סגל הקצינים – ובמיוחד של הקצינים הזוטרים – לקוי ביותר.

2. הקצינים חסרי ידע באשר לאופן שבו עליהם להפעיל את כוחותיהם, והם בורים בכל הנוגע לפוטנציאל של כלי הנשק שעומדים לרשותם.

3. בכל הרמות של יחידות החי"ר והארטילריה – מפלוגה ועד חטיבה – שורר העדר תיאום שמקורו בבורות.

4. החי"ר אינו מאומן דיו בקרבות פנים אל פנים, ולעיתים קרובות הוא מפגין את אייכולתו לנצל את הסיוע הארטילרי במהלך פעולות התקפה.

5. כל היחידות מכל החילות אינן מאומנות במידה מספקת לפעולה בתנאים קשים – במיוחד לפריצת עמדות מבוצרות ודרך אזורים מיוערים בתנאים חורף.

6. שוררת בורות בכל הנוגע לאופן השימוש היעיל במקלעים כבדים, במרגמות ובארטילריה גודית בעת פעולות התקפיות.

7. אחד הכישלונות הגדולים ביותר הוא בתחום של

שיתוף הפעולה בין טנקים וארטילריה לבין חי"ר.

8. יש ליקויים תמורים בפעולותיהן של מטות היחידות – במיוחד בכל הנוגע להעברת מידע במהלך מבצעים. זרימת המידע היא איטית במידה שלא תיאמן. (Seth, 1964, 94)

ברור שבנסיבות האלה הייתה תיאוריית "הקרב העמוק" בלתי רלוונטית עבור הצבא האדום עם פרוץ המלחמה בקיץ 1941. בחוכמה שלאחר מעשה ניתן לומר שאולי היה זה בלתי נמנע עבור הצבא האדום שלא לצבור ניסיון תוך כדי אובדן של מיליונים רבים מחייליו. הניסיון שנצבר בקרבות הקשים נשא פירות בסטלינגרד ובקורסק, הניב את קרבות התנופה המבריקים ב־1944 והביא בסופו של דבר להנפת דגלה של בריה"מ על הרייכסטאג בברלין במאי 1945.

אם מכונת המלחמה הסובייטית התפרקה כמו גדר רקובה בקרבות הגנה, אין זה סביר להניח שהיא הייתה מתפקדת טוב יותר בהתקפה

ביבליוגרפיה

ספרים

1. Garthoff R. L., **How Russia Makes War**, George Allen and UNWIN LTD., London, 1954
2. Glantz D. M., **Soviet Military Operational Art**, Frank Cass, Ft. Leavenworth, Kansas, 1988
3. Lidell-Hart B. H. (ed.), **The Red Army**, Harcourt, Brace and company, New York, 1956
4. Muller-Hillebrand B., **Das Heer 1933-1945**, Verlag E. S. Mittler and Sohn, Frankfurt am Main, 1960 *
5. Seth R., **Operation Barbarossa**, Antony Blond, London, 1964
6. Simpkin R., **Tank Warfare**, Brassey's Publishers LTD., London, 1979
7. Simpkin R., **Deep Battle**, Brassey's Publishers LTD., London, 1988
8. Triandofilov V. K., **Kharakter Opertsij Sovremennykh Armii** (The Character of Operations of Modern Armies), Voenizdat Moscau, 1936 (3rd ed.) **
9. Zakharov M. (ed.), **Voprosi Strategii I Operativnogo Iskusstva v Sovetskikh Voennykh Trudakh 1917-1940** (The Questions of Strategy and Operational Art in the Soviet Military Works 1917-1940), Voenizdat Moscau, 1965

מאמרים

1. **The Big Soviet Encyclopedia**, vol. 1, Moscau, 1970s. v. "Avtomobilnaia Promyshlennost"
2. Frunze M., "O Principakh Strategii I Taktiki Krasnoi Armii" ("About the Principals of Strategy and Tactics of the Red Army") in Zakharov M. (ed.), **Voprosi Strategii I Operativnogo Iskusstva v Sovetskikh Voennykh Trudakh**, Voenizdat Moscau, 1965, pp. 53-61 **
3. Tukhachevskii M. N., "Novye Voprosi Voiny" ("The New Questions of War") in Zakharov M. (ed.), **Voprosi Strategii I Operativnogo Iskusstva v Sovetskikh Voennykh Trudakh**, Voenizdat Moscau, 1965, pp. 53-61 **
4. Tukhachevskii M. N., "Razvitie Voorujenii I Form Boia" ("The Changes of the Arms and Forms of Battle") in Zakharov M. (ed.), **Voprosi Strategii I Operativnogo Iskusstva v Sovetskikh Voennykh Trudakh**, Voenizdat Moscau, 1965, pp. 53-61 **

* מספרי העמודים הם לפי התרגום הרוסי של הספר. התרגום יצא לאור במוסקבה ב־1976 על ידי משרד ההגנה.

** מספרי העמודים הם לפי המספור בקובץ שערך מרשל מ' זכרוב. הקובץ יצא לאור במוסקבה ב־1965 על ידי משרד ההגנה.

